

VÉGJÁTÉK ÉS KEZDET

Az első nemzetgyűlés pártstruktúrája 1922 első felében*

A történeti magyar állam megszűnését kísérő forradalmi érárt olyan átmeneti periódus követte, amelyben még nem épült ki új és koherens kormányzati rendszer, s ezt a periódust a pártrendszer szempontjából is „átmeneti, kialakulatlan időszaknak nevezhetjük”.¹ Bár az 1920. január végi nemzetgyűlési választások két nagy politikai csoportosulás győzelmét hozták, továbbra is nyitott kérdés maradt, hogy sikerül-e egy stabil és kormányzati szempontból is működőképes többséget létrehozni.² A miniszterelnöki posztot 1921 áprilisában elfoglaló Bethlen Istvánnak meglehetősen lesújtó és kritikus véleménye volt az első nemzetgyűlés tevékenységéről, és egyik fő politikai céljaként egy új kormányzati rendszer kialakítását jelölte meg. Ebben pedig kiemelt kérdésként kezelte a meglévő pártstruktúra felbomlasztását „s egy konzervatív elképzeléseinek szolgálatába állítható, egységes kormánypárt létrehozását”.³ Ismert tény, hogy utóbbi szerveződés végül a törvényhozás egyik meghatározó erejét alkotó Kisgazdapártra épült, s a folyamat kulcsállomását az az esemény jelentette, amikor 1922 februárjában Bethlen és számos politikustársa belépett a pártba. Ezzel párhuzamosan azonban lejárt a nemzetgyűlés eredetileg két évben megszabott ciklusának ideje: a kormányzó február 16-án berekesztette a törvényhozást, és parlamenti választások kiírására, majd megtartására került sor, immár a kormány új választójogi rendelete alapján. A korszakkal foglalkozó szakemberek körében lényegében véve egyetértés van abban, hogy ekkor, a jelzett lépésekkel kezdődött el az érdemi rendszerépítés, amely azután a politikai konszolidációban teljesedett ki.⁴ A történetírás sokáig megelégedett e rövid időszak politikai alapeseményeinek ismertetésével, aminek következtében több ellentmondásos állítás is rendszeresen

* A tanulmány a 124142. sz. OTKA-pályázat (A trianoni Magyarország tradíció és modernitás határárn – a Horthy-korszak történeti kézikönyve) támogatásával jött létre.

¹ *Boros Zsuzsanna – Szabó Dániel*: Parlamentarizmus Magyarországon (1867–1944). Bp. 2001. 165.

² Paksy Zoltán szerint az „első nemzetgyűlés egyik súlyos problémája volt a politikai erők megosztottsága”. Lásd *Paksy Zoltán*: Választások Bethlen-módra – 1922. In: Parlamenti választások Magyarországon 1920–2010. Szerk. Földes György – Hubai László. Bp. 2010. Sipos Balázs pedig arra helyezi a hangsúlyt, hogy 1920–1922. között „versengő többpártrendszer”-ről lehet beszélni. Lásd *Sipos Balázs*: A Horthy-korszak politikai rendszere (1919–1944). In: Magyarországi politikai pártok lexikona. I. Főszerk. Vida István. Bp. 2011. 145.

³ *Romsics Ignác*: Bethlen István. Bp. 1991. 141.

⁴ *Uő*: Múltról a mának. Bp. 2004. 227–228.; *Turbucz Dávid*: A politikai rendszer jellege a Horthy-korszak első tíz évében. *Múltunk* 52. (2007) 4. sz. 228.; *Hubai László*: Parlamenti választások és a

visszaköszönt a különböző szakmunkákban.⁵ Az utóbbi időben számos olyan munka látott napvilágot – elsősorban Sipos József tollából –, mely részletesen és alaposan elemezte, hogy konkrétan milyen tárgyalások/alkufolyamatok révén jött létre az Egységes Párt, hogyan változtak a pártvezetésen belüli erőviszonyok, miképpen folyt az 1922. évi választási kampány Bethlen, illetve a kormánypárt részéről.⁶

Jelen munkánkban elsősorban arra az alapkérdésre kívánunk választ találni, hogy pontosan milyen jellegű és mértékű átrendeződés zajlott le a nemzetgyűlés pártszerkezetét illetően. Ennek kiindulópontjaként azt érdemes tisztázni, hogyan alakultak a pozicionális erőviszonyok 1922 első felében, majd arra építve megvizsgálni, hogy az adott keretek milyen mozgásteret jelentettek, milyen alternatívákat nyújtottak az egyes pártok, illetve kiemelten a bethleni politika számára.

Módszertani kérdések és nehézségek

Látszólag fölöslegesnek tűnhet a nemzetgyűlési erőviszonyok vizsgálatára összpontosítani akkor, amikor éppen parlamenti ciklusváltás volt napirenden. Pontosabban fogalmazva az Egységes Párt megalakulására csak 1922 februárjában került sor, miközben a hónap közepén lejárt az első nemzetgyűlés törvényileg előírt kétéves mandátuma, és a pártok rövid időn belül már az új választásokra készültek. Más szempontok azonban éppen e két problémakör összekapcsolása mellett szólnak. Mindenekelőtt le kell szögezni: távolról sem tűnt elkerülhetetlennek, hogy a törvényhozásnak, amelyben a Bethlen-kormánynak immár többsége volt, az előírt időben (1922. február közepén) be kell fejeznie a működését. A nemzetgyűlés utolsó napjaiban több politikus is – köztük Apponyi Albert – szóba hozta, hogy legalább a választójogi törvény megvalósításáig meg kellene hosszabbítani a testület működését, sőt 1921. október 23-ei nevezetes pécsi beszédében – igaz, eltérő körülmények között – maga a miniszterelnök is lehetségesnek tartott efféle megoldást.⁷

politikai rendszer a Horthy-korszakban. In: *Mérlegen a XX. századi magyar történelem – értelmezések és értékelések*. Szerk. Püski Levente – Valuch Tibor. Debrecen 2002. 90.

⁵ Ezek vizsgálatára lásd *Sipos József: Az Egységes Párt megalakításának történeti problémáiról*. *Múltunk* 47. (2002) 1. sz. 243–246.

⁶ *Barta Róbert: Az Egységes Párt létrejötte*. In: *Emlékkönyv Gunst Péter 70. születésnapjára*. Szerk. ifj. Barta János – Pallai László. Debrecen 2004. 321–334.; *Sipos József: Nagyatádi Szabó István és a Kisgazdapárt kormányzópárttá bővítése*. *Századok* 136. (2002) 989–1059.; *Üő: Az Egységes Párt és az 1922-es választások előkészítése*. *Múltunk* 58. (2013) 4. sz. 187–246.; *Üő: Az Egységes Párt 1922-es választási programja*. *Actas* 27. (2012) 2. sz. 76–85.; *Üő: Bethlen 1922-es kampánykörútja a Duna-Tisza közén*. *Belvedere Meridionale* 24. (2012) 2. sz. 44–56.; *Üő: Bethlen dunántúli kampánykörútja és eredményei 1922-ben*. *Acta Universitatis Szegediensis Acta historica* 2014. Szeged 2014. 121–139.; *Üő: Az Egységes Párt szervezése és 1922-es tavaszi kampánya*. Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, 2014. Új folyam 1. Szeged 2014. 329–344.

⁷ *Ruszoly József: Alkotmányjogi reformtervek az első nemzetgyűlés idején*. Szeged 1974. 49., 53.; *Szózat a pártokhoz*. *Pesti Hirlap*, 1921. október 22. 2–3.

Ennél is lényegesebb azonban, hogy 1920–1922 között – megfelelő korabeli közvélemény-kutatások híján – a nemzetgyűlés pártpolitikai tagolódása általában véve iránymutatást jelentett a kortársak számára a politikai erőviszonyokat illetően. Sőt, maguk a törvényhozók is többnyire így gondolkodtak, amit jól jelez, hogy az új pártok létrejöttékor lényeges kérdésként kezelték, hogy az adott tömörüléshez hány képviselő csatlakozik. Ennek megfelelően a Keresztény Nemzeti Párt 1920 áprilisában történt megalakításának az adott némi súlyt, hogy a szervezkedés élére a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjából kivált képviselők álltak. 1922 januárjában a frissen létrejött Keresztény Nemzeti Földműves és Polgári Párt pozicionálásánál pedig a politikai élet résztvevői ugyancsak abból indultak ki, hogy hány törvényhozó csatlakozott hozzájuk. Az pedig, hogy miként alakultak a parlamenti erőviszonyok 1921–1922 fordulóján, hatással volt arra is, hogy mikor, milyen körülmények között jött létre a Bethlen által olyannyira szorgalmazott Egységes Párt. Végül a kérdésnek a nemzetgyűlés üléseinek berekesztését követően is volt jelentősége, hiszen egyfajta iránymutatást jelentett a várható választási esélyeket illetően. Még akkor is, ha naivság lett volna feltételezni, s ezt a későbbi események meg is erősítették, hogy a következő parlamenti választás a meglévő mandátummegosztás pusztá megismétlését hozza magával.

A téma vizsgálatához olyan adatbázis kialakítása jelentheti a kiindulópontot, amely pontosan, képviselőkre lebontva meghatározza az illető párthovatartozását és annak változásait. A parlamenti almanachok, valamint a Hubai László által szerkesztett választási atlasz csupán részleges választ adhatnak a kérdésre, hiszen mindegyik munka a választások körüli állapotok bemutatására fókuszál, a ciklus közbeni változások ismertetésére csak részlegesen vállalkoznak/vállalkozhatnak. Az 1922-ben megválasztott nemzetgyűlésről szóló, Baján Gyula által szerkesztett almanach tárgyalja ugyan az első nemzetgyűlés végének párttagolódását,⁸ számos ponton azonban nem tud megnyugtató válaszokat adni. Mindenekelőtt a politikai kötődéseket illetően bizonyos fokig szimplifikál, így például a volt képviselők körében keresztény ellenzék néven egy táborba sorolja a Keresztény Nemzeti Földműves és Polgári Párt, valamint a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja kisebbségi tömörülésének tagjait.⁹ További gyengesége, hogy mindenkit egyetlen kategóriában kíván elhelyezni, így nem képes arra, hogy a tárgyalt időszakon belüli esetleges pártváltásokat jelezze.

A képviselői párthovatartozás feltérképezése során két módszertani probléma merült fel. Miután pártanyagok nem maradtak fenn, a fő forrásbázist a különböző korabeli lexikonok/almanachok, valamint az MTI híryanaga és a korabeli politikai

⁸ Parlamenti almanach az 1922–1927. évi nemzetgyűlésre. Szerk. Baján Gyula. Bp. 1922.

⁹ Uo. 454–455.

napilapok jelentették. Ezek alapján a törvényhozók többségének politikai hovatartozása jól behatárolhatóan bizonyult. Néhány képviselőt azonban annyira elkerült a sajtó figyelme, hogy legfeljebb szórványos utalásokat vagy még annyit sem lehetett róluk találni. Ilyen esetben az illető korábbi pártállását valószínűsítettem a későbbi időszak esetében is. További gondot okozott, ha a források nemcsak szükségesnek bizonyultak, hanem egymásnak is ellentmondtak. Ebben az esetben több alternatíva közül lehetett választani. A logikai valószínűség érvényesítése jegyében az illető politikai tevékenységének tágabb keretbe helyezése jelenthetett egyfajta támpontot. Másik lehetőségként a többség által jelzett állásponthoz igazodtunk vagy annak a lapnak az információját fogadtuk el, amely a legközelebb állt az adott politikai irányzathoz. Így a Kisgazdapárt, majd az Egységes Párt kapcsán az *Uj Barázda*, a keresztény oldalnál pedig a *Nemzeti Ujság* töltött be ilyen elsődleges referenz szerepet.

Csupán néhány példával, jelzésszerűen érdemes konkretizálni a fenti gondolatmenet alkalmazásának dilemmáit. Vedlik Béla eredetileg az Országos Kisgazda és Földműves Pártot erősítette, 1922 folyamán azonban inkább csak passzivitásával tűnt ki, nem is akart a továbbiakban képviselőiséget vállalni. Őt végül – jobb híján – a február–április közötti időszakban egységes pártinak vettük. 1922. március elején a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja (röviden KNEP) két részre szakadt. Azokat a képviselőket, akiknek az esetében nem volt egyértelműen megállapítható, hogy a KNEP kisebbségi vagy többségi tömörülését erősítették-e, végül az utóbbihoz soroltuk. Ennél bonyolultabb esetnek bizonyult Szijj Bálinté és Javós Antalé. 1922. áprilisában arról írtak egyes lapok, hogy a Nagyatádi Szabó István közeli munkatársának tekinthető Szijj otthagya az Egységes Pártot és csatlakozott a frissen megalakult, ellenzéki 48-as Kisgazda, Földműves és Polgári Párthoz.¹⁰ Miután azonban semmilyen információ nincs arról, hogy Szijj a jelzett alakulatban valamiféle tevékenységet fejtett volna ki, s a már említett *Uj Barázda* című lap sem tudott a pártváltásról – sőt a következő nemzetgyűlési képviselőválasztáson Szijj elindult jelöltként, meg is választották, de kormánypárti színekben –, az adatbázisban ő februártól végig egységes pártiként szerepel. Egyes forrásokra hivatkozva felmerült annak a lehetősége, hogy Javós Antal április végén otthagya az Egységes Pártot és ellenzéki kisgazdapárti jelöltként indult el a következő választáson.¹¹ Javóst azonban az országos lapok szinte egyöntetűen, politikai orientációtól függetlenül egységes pártinak tekintették.¹² Ebbe a sorba

¹⁰ *Sipos József*: A 48-as Kisgazda-, Földműves és Polgári Párt megalakulása. Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, 13. Szeged 2010. 138.

¹¹ *Uő*: Nagyatádi Szabó István és az 1922-es választások Somogyban. In: Somogy megye múltjából. Levéltári évkönyv 33. Szerk. Szántó László. Kaposvár 2002. 199.

¹² Ide sorolhatók egyebek mellett a következők: Az Est, Az Ujság, Budapesti Hirlap, 8 Órai Ujság, Pesti Hirlap.

beilleszthető a hozzájuk közel álló *Uj Barázda* is, egy lényeges eltéréssel. A lap ugyanis Javóst és más kormánytámogató politikust is következetesen nem egységes, hanem kiscgazdapártiként írt le,¹³ így lehetséges, hogy esetében csupán elnevezésbeli eltérésről volt szó, és nem lépett át az ellenzéki 48-as Kiscgazdapártba.

A képviselők párthovatartozásának elemzéséhez három időmetszet kialakítása tűnt célszerűnek. Az 1922. január végi időszak az Egységes Párt létrejötte előtti, február közepe már a megalakulás körüli állapotot jelzi, az április végi adatok pedig arról nyújtanak tájékoztatást, hogyan alakultak az erőviszonyok a KNEP kettészakadását, valamint az Egységes Pártból történt kilépéseket, illetve azzal szoros összefüggésben a 48-as Kiscgazdapárt létrehozását követően. Sajnos néhány személynél a gyakori váltások miatt még így sem sikerült a pártkötődés kérdését megnyugtatóan tisztázni. Legeza Pál például sokáig a KNEP színeiben politizált, de 1922. március elején csatlakozott az Egységes Párthoz, ahonnan még ugyan ezen hónap végén kilépett. Ezt követően több csoportosulással is hírbe hozták, de a legvalószínűbbnek az látszik, hogy végül a Haller István vezette irányzat (KNEP-kisebbségi) mellett kötelezte el magát.¹⁴

Bár minden politikusnál jeleztük, hogy megválasztásakor mely pártot erősítette, ennek inkább csak tájékoztató jelentősége van, miután a képviselők egymástól gyökeresen eltérő időpontokban lettek törvényhozók, ami a választási mechanizmus összetettségével függ össze. A választójog jellegét, a választások módját a Friedrich-kormány 1919 novemberében napvilágot látott rendeletei szabályozták. Eszerint alapvetően az 1914-ben életbe léptetett egyéni választókerületi struktúra állt vissza, s a választások lebonyolítására több szakaszban, annak függvényében került sor, hogy az ország egyes területei mikor szabadultak fel. Az 1920 februárjában összeülő nemzetgyűlésben 164 honatya foglalt helyet. A tiszántúli részeken 1920. június-július folyamán megtartott választásokat követően hozzájuk csatlakozott még 44, a baranyai térség szerb megszállás alóli felszabadulását követően, 1921 őszén pedig további 11 fő. Így ugyan a tárgyalt időszakra teljessé vált nemzetgyűlésnek 219 tagja lett, a helyzet mégsem volt ilyen egyszerű. 1920 januárjában az akkor még nyitott hovatartozású nyugat-magyarországi ország-részben is tartottak választásokat. Az 1921. október 13-án aláírt velencei megállapodással azonban a Bethlen-kormány lemondott az érintett terület nagy részéről, a Sopron és környékén megejtendő népszavazásért cserébe. Ennek következtében az Ausztriához kerülő térség három törvényhozója nem tekintette magát a továbbiakban a nemzetgyűlés tagjának, s politikai tevékenységet sem fejtettek ki,

¹³ A pótválasztáson is fényes győzelmet aratott a kiscgazdapárt. *Uj Barázda*, 1922. június 7. 1.

¹⁴ Szakadás előtt a keresztény párt. 8 Órai Ujság, 1922. március 7. 1.; Bethlen ma délután tárgyalt a szociáldemokratákkal. Az Ujság, 1922. március 2. 2.; Hallerék hivatalos jelöltjeinek névsora. Nemzeti Ujság, 1922. április 23. 4.; *Sipos J.*: Az Egységes Párt és az 1922-es választások i. m. 235.

mandátumukról azonban nem mondtak le.¹⁵ A dilemma feloldásaként Ambrózy-Migazzi István, Schabel János és Thomas Ferenc végig szerepel az adattárban, ám előbb a KNEP oldalán, majd az április végi adatoknál már visszavonult képviselőként. A nemzetgyűlés azonban velük együtt sem lehetett teljes. 1922 elején két-két esetben elhalálozás, illetve főispáni kinevezés miatt csökkent a törvényhozás létszáma. A két főispán (Borbély-Maczkó Emil és Ferták Jenő), valamint az elhalálozott Kerekes Mihály helyét nem töltötték be, így ők csak részlegesen szerepelhetnek a névsorban. Ellenben a Rubinek István január 8-ai halálával megüresedett kecskeméti kerületben megtartották az időközi választást, melyet Horváth Mihály nyert meg, így az adatbázisba már ő került be.

1. táblázat A nemzetgyűlés pártmegoszlása 1922 első felében¹⁶

Párt	Megválasztáskor	1922. január végén	1922. február végén	1922. április végén
OKGFP/KKFPP/EP	107	95 43,5%	118 54,6%	111 51,4%
KNEP	83	51 23,4%	49 22,7%	
KNEP-többségi				30 13,9%
KNEP-kisebbségi				13 6,0%
KRSZP	3			
KRSZGP	1	1 0,4%	1 0,4%	1 0,4%
KNP	2			
KNFPP		20 9,1%	20 9,2%	20 9,2%
KFP				1 0,4%
FKFPP		8 3,6%	7 3,2%	6 2,7%
F48-as KP		1 0,4%	3 1,4%	4 1,8%
48-as KFPP				9 4,1%
MMP	2	-	-	-

¹⁵ A t. Ház egyharmada cserélt pártot. Uj Nemzedék, 1922. január 22. 9.

¹⁶ Rövidítések jegyzéke: EP = Egységes Párt; FKFPP = Függetlenségi Kisgazda Földmíves és Polgári Párt; F48-as KP = Függetlenségi 48-as Kossuth Párt; KFP = Keresztény Földmíves Párt; KKFPP = Keresztény Kisgazda Földmíves és Polgári Párt; KNEP = Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja; KNFPP = Keresztény Nemzeti Földmíves és Polgári Párt; KNP = Keresztény Nemzeti Párt; KRSZP = Keresztény Szocialista Párt; KRSZGP = Keresztény Szociális és Gazdasági Párt; MMP = Magyarországi Munkáspárt; NDP = Nemzeti Demokrata Párt; 48-as KFPP = 48-as Kisgazda Földmíves és Polgári Párt; OKGFP = Országos Kisgazda és Földmíves Párt; Ptk. = pártönkívüli. Az üres rubrika azt jelenti, hogy a formáció nem létezett abban az időpontban, a - pedig azt, hogy akkor annak a pártnak nem volt nemzetgyűlési képviselője.

Párt	Megválasztáskor	1922. január végén	1922. február végén	1922. április végén
NDP	6	4 1,9%	4 1,8%	4 1,8%
Disszidensek		16 7,3%		
Ptk.	14	22 10,0%	14 6,5%	14 6,5%
Visszavonult				3 1,4%
Összesen	218	218	216	216

Forrás: A szerző saját kutatási adatai alapján

Pártpolitikai keretek

Az 1920. januári választások sajátos és példátlan politikai szituáció kialakulásához vezettek. A voksolás két nagy tömörülés győzelmét hozta: a KNEP a mandátumok 45,7%-át, az Országos Kisgazda és Földműves Párt pedig 48%-át birtokolta.¹⁷ A nemzetgyűlés megalakulását követően koalícióra léptek egymással, így a kormányzat elsöprő méretű parlamenti többséggel rendelkezett. A két nagy párt belső kohézióját azonban erőteljesen gyengítette, hogy különböző csoportok és irányzatok együttműködésére épült, amihez társult a rendszerváltó időszak azon sajátossága, hogy a pártfegyelem csak meglehetősen laza formában érvényesült, s a különböző témák kapcsán gyakran kirobbanó viták és véleménykülbségek kiválásokhoz vagy pártváltásokhoz vezettek.¹⁸ Az előbbieket fényében nem meglepő adat – a jelenséget a korabeli sajtóban is előszeretettel tették szóvá –, hogy 1922 elejére a honatyáknak csaknem egyharmada (31,6%) már nem abban a tömörülésben foglalt helyet, mint megválasztáskor. A mondottakkal összefüggésben érdemes megjegyezni, hogy a Kisgazdapárt az 1920 nyarán megejtett tiszántúli választási eredmények fényében látszólag önmagában is többséggel bírt.¹⁹ Miután azonban február óta több törvényhozó is otthagyta őket és pártönkívüliként politizált tovább vagy a disszidensek táborát erősítette, ténylegesen egyetlen tömörülés sem rendelkezett annyi mandátummal, hogy önmagában is kormányt tudjon alakítani.²⁰

¹⁷ A választásokra, az eredményekre nézve lásd *Gergely Jenő*: Titkos választás és ellenforradalom – 1920. In: Parlamenti választások Magyarországon 1920–1998. Szerk. Földes György – Hubai László. Bp. 1999. 48–84.

¹⁸ *Új*: A keresztényszocializmus Magyarországon. Bp. 1977. 155–156.; *Sipos József*: A Kisgazdapárt fejlődése, struktúrája és eszmerendszere 1918–1922. In: Hatalom és társadalom a XX. századi magyar történelemben. Szerk. Valuch Tibor. Bp. 1995. 419–429.

¹⁹ *Hubai László*: Magyarország XX. századi választási atlasza I–III. Bp. 2000. I. 25., 28. Eszerint a 208 helyből a párt 105-öt szerzett meg. Vö. *Gergely J.*: Titkos választás i. m. 84.

²⁰ Vö. *Paksy Z.*: Választások i. m. 84.

Az instabilitás értelemszerűen a politikai (erő)viszonyok átrendeződésével járt együtt, amely a két nagy kormánypartot közvetlenül is érintette. Ismert tény, hogy a KNEP 1919 októberében több keresztény irányzatú szervezet egyesülésével jött létre, ami azonban nem jelentett tényleges összeolvadást. Ennek jeleként néhányan 1920 januárjában még keresztényszocialistaként szereztek mandátumot, ők azonban – Giesswein Sándort kivéve – hamar betagozódtak a KNEP-be. Ott a pártelnöki posztot is megszerző Friedrich István azonban a választásokat követően saját régi tömörülésének a feltámasztása mellett döntött, és áprilisban – ellenzéki alapon, a saját vezetése mellett – újjáalakította a Keresztény Nemzeti Pártot. IV. Károly 1921. október végi hatalom-átvételi kísérlete kiélezte a KNEP-en belüli ellentéteket, melynek következtében a legitimizmust erőteljesebben felvállalni kívánó politikusok Andrassy Gyula vezetésével elhagyták a pártot. Utóbbiak Friedrichékkel egyesülve létrehozták a Keresztény Nemzeti Földműves és Polgári Pártot.²¹ A KNEP-et az előbbieken túlmenően is érték veszteségek. Többen pártonkívüliek lettek, néhányan pedig – közülük Simonyi-Semadam Sándor neve a legismertebb – a Kisgazdapárthoz csatlakoztak.

A konzervatív tábor 1920 elején túl szervezetlen és belsőleg megosztott volt ahhoz, hogy saját párttal induljon a választásokon, politikusaik ezért többnyire a két nagy tömörülés egyikében próbáltak elhelyezkedni. Röviddel a választások után azonban akciót indítottak a meglévő pártszerkezet gyökeres átformálásának, illetve egy új, konzervatív jellegű kormánypártnak a létrehozása érdekében. Részben a mozgalom korlátozott hatóköre miatt, a két nagy pártból kilépők végül nem alakítottak saját szervezetet, hanem *disszidensek* gyűjtőnéven egyfajta laza tömörülésben politizáltak tovább. Egy stabil, kormányképes többség megteremtése érdekében még 1920. május közepén a három csoportosulás összefogásával új pártalakulat jött létre. Az Egyesült Keresztény Nemzeti Kisgazda és Földműves Párt azonban inkább csak valamiféle koalícióként működött, részegységei megőrizték viszonylagos önállóságukat, 1921 februárjában pedig a királykérdéshez való viszony kapcsán kiéleződő belső ellentétek a teljes felbomláshoz vezettek. Február 10-én a Kisgazdapárt és a KNEP, majd a disszidens csoportosulás is újjászerveződött.²²

Ez az átrendeződés azonban a baloldali ellenzék helyzetére is hatással volt. Őket eredetileg két szervezet képviselte, az elsősorban budapesti polgári-értelmiségi bázissal bíró Nemzeti Demokrata Párt, valamint a paraszti-agrármunkás szavazókra építő Magyarországi Munkáspárt, de mindkettő kicsiny súllyal rendelkezett a törvényhozásban. (Hat, illetve két mandátum.) Ugyanakkor az említett politikai válság következményeként egy kisebb csoportosulás Rassay Károly

²¹ Gergely J.: A keresztényszocializmus i. m. 154–163.

²² Paksy Z.: Választások i. m. 85.; Magyarországi politikai pártok lexikona i. m. 154–155.

vezetésével kivált az OKGFP-ből és 1921. február 22-én saját szervezetet alapított Függetlenségi Kisgazda Földműves és Polgári Párt néven. A tömörülés azonban a kisgazdák agrárdemokrata erőinek csak egy behatárolt részét tudta magához vonzani, s végül kilenc törvényhozó erősítette a soraikat. Mellettük több kisebb párt létezett, melyek közül a bizonyos szervezeti előzményekkel rendelkező, 1921 júliusában megalakuló Függetlenségi és 48-as Kossuth Párt emelhető ki, amelynek azzal, hogy Balla Aladár Rassayéktól átült soraiba, a nemzetgyűlésben is sikert ért parlamenti képviselőnek jutnia. A teljesség kedvéért persze hozzá kell tenni, hogy a Magyarországi Szociáldemokrata Párt – annak választási bojkottja miatt – egyetlen mandátummal sem rendelkezvén parlamenten kívüli erőként politizált. A felsorolt pártok 1921. február 17-én közös baloldali ellenzék blokkot hoztak létre, az abban részt vevők azonban nem adták fel addigi szervezeti autonómiájukat.²³ A pártpolitikai palettát tovább színesítette a pártönkívüliek csoportja, akiknek politikai orientációja meglehetősen vegyes képet mutatott.

Az Egységes Párt létrejötte és az erőviszonyok átrendeződése

Bethlen István már 1920 nyarán, első kormányfői jelölésekor célul tűzte ki maga elé egy új, többségi kormánypárt létrehozását.²⁴ Terve azonban – a már említett Egyesült Keresztény Nemzeti Kisgazda és Földműves Párttal – csak részlegesen valósult meg, és egyelőre a miniszterelnöki posztot sem sikerült megszereznie.²⁵ Az erdélyi gróf 1921. áprilisi kormányalakítását követően sem tett le pártalakítási tervéről, bár némileg módosított rajta. 1920 nyarán még a három szervezet²⁶ fúzióját erőltette, most viszont úgy vélte, a KNEP alkothatja az új párt magját, s ehhez csatlakoznának a disszidensek, valamint a Kisgazdapárt általa használhatónak ítélt része, elsősorban az agrárius-konzervatív szárny. A források alapján úgy tűnik, hogy az első két tömörülés részéről megvolt a hajlandóság, a bizonytalansági tényező másban rejtett. A koncepció ugyanis a KNEP legitimistái miatt, akiknek a támogatását Bethlen fontosnak tartotta, nem helyezett súlyt a gömbösista-fajvédő csoport csatlakozására,²⁷ valamint hasonló volt a helyzet a demokratikus és szociális reformokat képviselő agrárdemokrata irányzattal is.²⁸ Legegyértelműbben utóbbiak látták át, hogy a kormányfő terve lényegében véve

²³ L. Nagy Zsuzsa: Bethlen liberális ellenzéke. A liberális polgári pártok 1919–1931. Bp. 1980. 38.

²⁴ Romsics I.: Bethlen István i. m. 108–109.

²⁵ Ennek konkrét hátterére nézve lásd uo. 109.

²⁶ A Kisgazdapárttól, a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjáról és a disszidensekről van szó.

²⁷ Pedig egyébként Gömbösék kezdettől fogva támogatói voltak az új kormánypárt létrehozásának. Vonyó József: Gömbös Gyula és a hatalom. Pécs 2018. 189–190.

²⁸ Nagyatádi már június 5-én kijelentette, hogy „ez a párt nem csinálhat Egységes Pártot azokkal, akik vissza akarják hozni a Habsburgokat”. Barta R.: Az Egységes Párt i. m. 331.

a Kisgazdapárt szétverésével vagy egyfajta behódolással fog járni, ezért egyértelműen elutasították azt. Pontosabban úgy fogalmaztak, hogy fúzióról nem lehet szó, de más politikusok, pártok csatlakozását nem utasítják el. Maga Nagyatádi egy szeptember 5-ei, kalocsai pártgyűlésen így fogalmazott: „Sokan hangoztatják az egységes pártalakításnak szükségességét. Mi már megcsináltuk az Egységes Pártot, azonban sokan voltak, akik nem érezték jól magukat a mi köreinkben, kiváltak és újabb pártot alakítottak. Egyes pártok kedvéért eszméinket soha fel nem adjuk, és nem engedjük magunkat beolvasztani sehova sem.”²⁹ Bár 1921 kora őszén Bethlen egy korrupciós botrány nyomán erőteljesebb nyomás alá próbálta helyezni Nagyatádi Szabó Istvánt,³⁰ így sem sikerült elérni a párt felbomlasztását. Mellesleg nem zárható ki, hogy a kisgazdapárti politikusok maguk is átláták, hogy politikai téren addig értékesek, amíg együtt marad a párt, hiszen az adott nemzetgyűlési erőviszonyok mellett, pusztán a KNEP-re és a disszidensekre építve nem lehetett kormányképes nemzetgyűlési többséget létrehozni. A miniszterelnök azonban egyelőre folytatta addigi tervének a megvalósítását, melynek jegyében 1921. október 21-ei pécsi beszédében újra az egyesülést szorgalmazta.³¹

A beszéd elmondásának idején zajlott le IV. Károly második sikertelen visszatérési kísérlete, ami jelentős mértékben módosította a politikai helyzetet. A királykérés átmenetileg centrális rendezőelvvé vált, s ilyen körülmények között megvalósíthatatlannak tűnt, hogy kisgazdapárti képviselők nagyobb számban hagynák ott a pártjukat azért, hogy egy oldalra kerüljenek a karlista táborral. Ráadásul utóbbiak a trónelfoglalási kísérlet kudarcáért elsődlegesen a kormányzót és a miniszterelnököt tartották felelősnek, így végképp irreálissá vált, hogy őket be lehessen vinni az új pártba.³² Bethlen ennek ellenére ragaszkodott eredeti elképzeléséhez, s hogy nagyobb nyomatékot adjon neki, december elején kihagyta Nagyatádit a kormányából. A miniszterelnök végül december végén vont le azt a konzekvenciát, hogy elsődlegesen a Kisgazdapártra és a disszidensekre kell építenie. December 21-én Klebelsberg Kuno társaságában megjelent a párt rendezvényén, Nagyatádi pedig ellengesztusként kijelentette, hogy nem akar egyoldalú „kiszazda uralmat”, igaz hozzátette, hogy változatlanul csak bővítésről lehet szó. Január első felében azután a közeledés újabb megerősítést kapott.³³ Az események ilyenén alakulása egyébként jól igazodott az aktuális nemzetgyűlési erőviszonyokhoz. 1922. január végén a Kisgazdapárt 95

²⁹ Uo. 331.; A kérdést részletesen elemzi *Sipos József*: Nagyatádi Szabó István i. m. 991.

³⁰ Az úgynevezett Esküdt-ügy politikai háttérére nézve lásd *Barta R.*: Az Egységes Párt i. m. 331.; *Romsics L.*: Bethlen István i. m. 142.

³¹ *Barta R.*: Az Egységes Párt i. m. 332.

³² Andrásyék december végén egyértelműen ki is jelentették, hogy az adott körülmények között lehetetlen az egységes párt létrehozása. *Sipos J.*: Nagyatádi Szabó István i. m. 998.

³³ Uo. 994–998.

mandátummal, illetve 43,5%-os aránnyal rendelkezett, mellyel messze a törvényhozás legerősebb tényezőjének számított. Önállóan tehát semmiképp sem alakíthatott volna kormányt, de a hön óhajtott többséghez csupán kevés kellett, ami a disszidensek és néhány pártonkívüli támogatásával könnyen megvalósíthatóvá vált.³⁴

Valójában már csak két kérdés szorult tisztázásra. Január második felére Bethlennek lényegében véve kész elképzelése volt a választójog átalakításáról, s terveit a kisgazda politikusok elé tárta. Amint az várható volt, antidemokratikus módosításai (különösen a vidéki nyílt választójog visszahozatala), éles kritikákat váltottak ki, de a választójog kérdésében nem született mindenkire kötelező egységes álláspont. Pragmatikus nyelvre lefordítva ez azt jelentette, hogy Bethlennek nem kötötték meg a kezét a későbbiekre vonatkozóan, és nyugodtan előállhatott saját reformterveivel, ennek viszont az volt az ára, hogy azok pártbeli támogatására sem nyújtottak garanciát. Eközben a kormányfő saját pozícióját erősítendő továbbra is az egyesülést szorgalmazta. Ezt az agrárius-konzervatívok, ahogy korábban, úgy most is készek lettek volna elfogadni, de végül Nagyatádi már tárgyalt álláspontja győzött, amit Bethlenék és a disszidensek kénytelen-kelletlen, de tudomásul vettek. A konkrét előkészületek jegyében január 25-én olyan határozat született, hogy a párt Keresztény Kisgazda Földműves és Polgári Pártra módosítja a nevét,³⁵ majd január 30-án egyértelművé vált, hogy formálisan nem fúzió lesz, hanem csatlakozás.³⁶

A belépések végül túlnyomórészt február 2-án megtörténtek, s ezzel elindult a párt átformálásának folyamata. A képviselők párthovatartozása alapján jól feltérképezhető, pontosan hogyan is állt össze az új tömörülés. A csatlakozók gerincét a Klebelsberg Kuno vezette disszidensek alkották, igaz, pontos számukat nem könnyű meghatározni, hiszen a tagságról nem vezettek formális nyilvántartást, és más pártokhoz hasonlóan az ő esetükben is zajlott bizonyos fluktuáció. Így például Pallavicini György ekkor már apósa, Andrássy Gyula oldalán folytatott ellenzéki tevékenységet, Teleki Pált pedig 1921 februárja, a már tárgyalat kormányzati blokk szétesése után a közvélemény nem disszidensnek, hanem pártonkívülinek tekintette. Bár a 16 disszidensből 14 követte a miniszterelnököt a Kisgazdapártba, a bethlenista konzervatív tábor nem volt egyenlő velük. A kormányfőnek több híve maradt a pártonkívüliek között, sőt korábban ő maga is ide és nem a disszidensekhez tartozott.³⁷ Bizonyos politikai körökben eredetileg

³⁴ Ebből a szempontból téves az az elemzés, amely a Kisgazdapártot a tárgyalat időszakban a parlamenti többség birtokosaként állítja be. Lásd Bethlen István titkos iratai. S. a. r., bev. Szinai Miklós – Szűcs László. Bp. 1972. 14–20.

³⁵ Sipos J.: Az Egységes Párt és az 1922-es választások i. m. 187–188.

³⁶ *Uő*: Nagyatádi Szabó István i. m. 1017–1027.

³⁷ Bethlen István az első nemzetgyűlésben pártonkívüliként politizált és nem a disszidensek vezetőjeként, lásd *Romsics Ignác*: Bethlen István i. m. 114. *Vö*. Magyarországi pártprogramok 1919–1944. Szerk. Gergely Jenő – Glatz Ferenc – Pölöskei Ferenc. Bp. 2003. 58.

ugyan számoltak azzal a lehetőséggel, hogy több KNEP politikus is csatlakozni fog az új tömörüléshez, a remények azonban (egy kivétellel) nem váltak valóra. Itt persze szükséges pontosítanunk, ugyanis valóban számos keresztény párti honatya kötött ki az Egységes Párt oldalán, ők azonban nem ekkor, hanem korábban hagyták ott eredeti táborukat és mentek át a kisgazdákhoz. Végeredményben 14 disszidens, 9 pártunkívüli és 1 KNEP politikus növelte a Kisgazdapártot. Mivel utóbbit kétfős veszteség is érte, február végére a tömörülésnek 118 tagja lett a nemzetgyűlésben, ami elsőprő fölényt ugyan nem, de egyértelmű többséget jelentett: parlamenti bázisuk aránya 43,5%-ról 54,6%-ra nőtt.

Az Egységes Párt megalakulása, annak várható politikája – összefüggésben az első nemzetgyűlés működésének berekesztésével és az új választásokra való felkészüléssel – további átalakulást hozott magával. Bethlennel, az egységes párti képviselőjelöltek kiválasztásával, illetve szélesebb értelemben véve a konzervatívok előretörésével elégedetlen kisgazdák egy kisebb csoportja április 11-én új, agrárdemokrata arcú pártot alapított.³⁸ Bár a csoportosulás némi konkurenciát jelentett a kormánypártnak, annak helyzetét korántsem tudta megrendíteni, tekintve, hogy a 48-as Kisgazda Földműves és Polgári Párt csupán korlátozott bázissal, illetve 9 képviselővel rendelkezett.

A Bethlenhez való viszony a KNEP-et is tovább erodálta. 1921 végén képviselők egy része Huszár Károly és Ernst Sándor vezetésével még mindig szívesen részt vett volna a tervezett párfúzióban, ám az a radikális legitimista szárny ellenállása miatt megvalósíthatatlannak bizonyult. Bethlen le is vonta a konzekvenciát és a továbbiakban már KNEP nélküli megoldásban gondolkodott. Valószínűleg nem szándékolta módon, de Bethlennek egy másik lépése is a két fél távolodását erősítette. A keresztény tábor 1919 után tömegszervezetként kívánt részt venni a politikai életben, melyhez az is hozzá tartozott volna, hogy a városi munkásság számottevő részét is integrálják. A miniszterelnök azonban különböző okok miatt konszolidációs politikája lényeges elemének tartotta az MSZDP legális működésének az elismerését, s közvetett módon annak tudomásul vételét, hogy a munkásság széles rétegei a szociáldemokrácia vonzásában maradnak.³⁹ Az eredmény – mint közismert – egy 1921. december 22-én megkötött titkos megállapodás lett, amely utóbb Bethen-Peyer paktumként vált ismertté.⁴⁰

Azután, hogy Bethlenék 1921 végére immár a keresztény oldal nélküli kormányzópártban gondolkodtak, végképp nem volt olyan tényező, amely a karlistáknak

³⁸ *Sipos J.*: A 48-as Kisgazda i. m. 136–142.

³⁹ *Gergeley Jenő*: Kereszténypártok 1919–1944: hatalom és egyház között. Társadalmi Szemle 46. (1991) 8–9. sz. 134.

⁴⁰ Ennek részleteire nézze lásd *Sipos Péter*: Legális és illegális munkásmozgalom (1919–1944). Bp. 1988. 65–68.

a pártban maradása mellett szólta volna. Andrassy és Friedrich kézfogása, s az új tömörülés január 16-ai létrejötte, amint már szó volt róla, elvezetett ugyan egy új ellenzéki párt létrehozásához, ám számos szakmunkában előforduló állítással ellentétben a Keresztény Nemzeti Földműves és Polgári Párt 30 helyett⁴¹ csupán 20 mandátummal rendelkezett, ami igencsak messze állt attól, hogy meghatározó szerephez juthasson a parlamentben. Bár ekkor még nem következett be szétesés, a KNEP, amelyet már korábban is több tagja elhagyott, a Kisgazdapárthoz viszonyítva egyértelműen hátrányba került. Persze a képviselői helyek 23–24%-ának birtoklásával még így is a nemzetgyűlés második legnagyobb erejének számított. Úgy tűnik, mivel a nemzetgyűlési többséget február elején a már tárgyalat belépésekkel sikerült biztosítani, keresztény párti politikusok nagyobb számú csatlakozására már nem volt szükség. Ezért Bethlen, ha szívesen is vett volna ilyen irányú mozgalmat, konkrét lépéseket nem tett a kieroszakolása érdekében.

A nagy törés március elején következett be azzal, hogy a belső ellentétek nyílt szakadáshoz vezettek. A kortársak és a szakirodalom által KNEP-többséginek nevezett csoport – erőteljes konzervatív arculattal – megmaradt kormánytámogatónak, míg a KNEP-kisebbségi tömörülés ellenzéki politizálásba kezdett. A teljesség kedvéért hozzá kell tenni, hogy a baloldalon is némi átrendeződés következett be, melynek következtében a Rassay Károly vezette csoport pozíciója gyengült, míg a Függetlenségi 48-as Kossuth Párté valamelyest erősödött. Ám a tárgyalat folyamatok a nemzetgyűlés további működése esetén sem eredményezték volna a stabil többség elvesztését. Az Egységes Párthoz ugyanis az elégedetlenkedők kiválása után is a törvényhozók 51,4%-a tartozott, melyet a KNEP-többségi szerveződés hívei (13,9%) tovább erősítettek. Kérdés persze, hogy milyen tétje volt/lehetett a pártpolitikai erőviszonyok ilyen átrendeződésének a politikai élet résztvevői és különösen Bethlen István miniszterelnök számára, jóllehet tagadhatatlan, hogy – mint látni fogjuk – az adott körülmények 1922 elején bizonyos fokig behatárolt alternatívákat kínáltak.

A KNEP mandátumvesztése, majd széthullása 1922 első felében kiteljesedett, amin az sem segített érdemben, hogy az Andrassy-Friedrich párt Bethlenéket tekintette a fő ellenfélnek és kész volt együttműködni a különféle KNEP-csoportokkal. A nehézségeket tovább növelte, hogy a következő választásokon számítani lehetett a szociáldemokraták indulására, amint az utóbb ténylegesen be is következett. Az 1922. május-júniusában lebonyolított voksolás adatai azt mutatják, hogy az MSZDP túlnyomórészt a városi körzetekben ért el sikereket és elsősorban a keresztény pártok számára jelentett konkurenciát. Így aligha tűnhet reálisnak az a feltételezés, miszerint adottak voltak egy kétpárti

⁴¹ *Gergely J.*: A keresztényszocializmus i. m. 163.; Magyarországi politikai pártok lexikona i. m. 186.

(keresztény-kisgazda) váltógazdaság kialakulásának feltételei. Azzal egyébként valóban számolni lehetett, hogy a következő választások a baloldali irányzatok – különösen a szociáldemokraták – megerősödését hozzák, ők azonban még egy teljesen titkos voksolás során sem lettek volna egyedül kormányképesek, szövetségként pedig gyakorlatilag csak egymásra számíthattak. Jellemző módon az MSZDP lényegében véve maga is ellenzéki szerepre készült.

Amint korábban már szó esett róla, konzervatív politikusok 1920 májusában kísérletet tettek egy új kormánypárt létrehozására. Az akció eredeti szándékait tekintve kudarcot vallott, illetve annyi eredménye mégis lett, hogy egyértelművé vált: a nemzetgyűlés két nagy tömörülése külön-külön nem elegendő a kormányképes többség biztosításához. Bethlen azon elképzelése, melyet miniszterelnöksége első időszakában szeretett volna megvalósítani, a parlamenti arányok alapján elvileg lehetséges volt. 1921 első felében, az akkor még 208 tagú testületben a KNEP 59 hellyel rendelkezett, mellette 22 disszidenssel, illetve pártonkívülivel lehet számolni,⁴² míg a Kisgazdapárt konzervatív-agrárius szárnya nagyjából 43 törvényhozót számlált.⁴³ Mellesleg utóbbiak nélkül ekkor sem lehetett volna egy új, többséggel bíró kormányzópartot létrehozni.

A kisgazdapártiak azonban 1921. október végéig sem hagyták ott tömegesen a pártjukat, utána pedig – a királykérdés kieleződése közepette – végképp nehezen lehetett efféle feltételezni a tagokról, akik nélkül szó sem lehetett többségről. Igaz, Bethlen IV. Károly második visszatérését követően, majd 1922 tavaszán ismételten próbálta felvenni a kapcsolatot a radikális legitimistákkal,⁴⁴ ám szorosabb együttműködésre utóbbiak pozitív visszajelzése esetén sem lett volna komoly esély. Ennek legfőbb oka az volt, hogy a királypárti politikusok viszonya Horthyval látványosan megromlott, amit számos, a kormányzónak címzett nyílt politikai támadás is kifejezésre juttatott.⁴⁵ Az pedig már valóban az irreális bűvészmutatványok közé tartozott volna, hogy Bethlen egyszerre tartsa meg a kormányzó bizalmát és állítsa helyre a jó viszonyt Andrásyékkel. Bethlen így módosításra kényszerült, melynek következtében terveiben egy KNEP nélküli kormányzópart létrehozása került előtérbe. Mellesleg Andrásyék kiválása után még jobban leértékelődött a KNEP súlya, hiszen 1922. január végén a mandátumoknak már csupán 23,4%-át birtokolták. A mondottak egyúttal azt jelentik,

⁴² Ebben az esetben nem az 1921-es adatokat, hanem a később ténylegesen Bethlen-pártiakat vettük figyelembe.

⁴³ *Sipos J.*: A Kisgazdapárt fejlődése i. m. 423.

⁴⁴ *Romsics I.*: Bethlen István i. m. 142.; *Sipos J.*: Az Egységes Párt és az 1922-es választások i. m.; *Sipos József*: A Bethlen-kormány és az 1922-es választások előkészítése. In: A Nyíregyházi Jós András Múzeum évkönyve, 57. Főszerk. Bene János. Nyíregyháza 2015. 257–258.

⁴⁵ *Turbucz Dávid*: Horthy Miklós. Bp. 2011. 106–107.; *Püski Levente*: A Horthy-korszak parlamentje. Bp. 2015. 315–316.

hogy a Kisgazdapárt immár megkerülhetetlen tényezővé vált. Utóbbi persze 15 baloldali politikus támogatásával egymaga is többséget alkothatott volna, ám ez pusztán matematikai lehetőséget jelentett. Az OKGFP-ben helyet foglaló konzervatívok és szélsőjobboldaliak ugyanis semmiképp nem mentek volna bele egy, a Nemzeti Demokrata Pártot, a Kossuth-pártot, Rassayékat és néhány liberális pártonkívülit magába foglaló koalícióba, s ilyen lehetőség nemcsak ekkor, hanem korábban, az első nemzetgyűlés egész ciklusa alatt sem került szóba.⁴⁶

A pártpolitikai erőviszonyok fenti alakulása így egyértelműen Bethlennek kedvezett. Ellenzéki oldalon a meglehetősen nagy tagoltság miatt egyetlen tömörülés sem tudott számottevő erőt szembeállítani a kormánnyal, illetve pártjával, s annak sincs nyoma, hogy a baloldali és keresztény ellenzéki irányzatok valamiféle Bethlen-ellenes, szélesebb bázisú összefogásra törekedtek volna. Ami pedig a Kisgazdapártot illeti, annak belső megosztottsága szintén a miniszterelnök malmára hajtotta a vizet.

Az adott szituációból tehát egy olyan tömörülés kialakulása következett, amely a Kisgazdapártra és bizonyos konzervatív erőkre épül. Ha azonban pusztán az aktuális nemzetgyűlési legitimitáció oldaláról nézzük a helyzetet, akkor nem volt elkerülhetetlen az Egységes Párt megalakítása, hiszen a Kisgazdapárt, a KNEP vagy csak a KNEP-többségi csoportosulás, a disszidensek és egyes pártonkívüliek koalíciója is elegendő hátteret nyújtott volna a kormányzáshoz a nemzetgyűlés hátralévő, rövid idejében. De lehetett volna a koalíció későbbi fenntartásával is próbálkozni. Ám itt lép képbe a történelmi szubjektum szerepe. Bethlen tisztában volt azzal, hogy egy ilyen forгатókönyv semmi jóval nem kecsegtet a számára. A következő választáson – stabil pártháttér nélkül – bekövetkezhet a konzervatív tábor marginalizálódása, kormányának pozíciója pedig teljesen instabillá válik vagy egyszerűen alárendelődik a pártok és az azokat alkotó érdekcsoportok akarátának.⁴⁷ A kormányfő a nagyobbik rossz elkerülése érdekében vállalta a csatlakozást a Kisgazdapárthoz. Tisztában volt azzal, hogy a létrejött Egységes Párt is összetett és heterogén képződmény, amelyet – a parlamenti erőviszonyokkal párhuzamosan – belülről lehet és kell átalakítani.

Kérdés azonban, hogy Bethlen gondolatmenete mennyire tekinthető megalapozottnak, illetve az esetleges politikai válsághelyzet, az instabil kormányzás elkerülése érdekében valóban nem volt-e más út a számára? Ideológia-hatalmi

⁴⁶ Az 1920–1922 közötti eseményektől túlságosan messzire vezetne annak elemzése, milyen lehetőségeket kínált volna az a szituáció, ha a szociáldemokrata párt részt vesz a nemzetgyűlési választásokon, és politikusai is ott ülnek a törvényhozás padsoraiban.

⁴⁷ Sipos Balázs az 1920–1922 közötti időszak egyik legfőbb ismervének azt tartotta, hogy „a törvényhozás, a képviselők többsége ekkor »diktálni« tudott a miniszterelnöknek”. Lásd *Sipos B.: A Horthy-korszak* i. m. 145.

oldalról nézve persze nem volt, ugyanis az 1920-as évek elején kialakuló tömegpolitikai helyzet azzal fenyegetett – az első nemzetgyűlési választások eredményei által megerősítve –, hogy az egyébként is megosztott konzervatív tábor perifériára szorul majd más irányzatokkal szemben, melyek nagyobb társadalmi-mozgósító potenciállal bírtak.

Az persze tagadhatatlan, hogy az első nemzetgyűlés számos fontos alkotmányjogi kérdést részben nem tudott, részben nem akart rendezni, ide sorolva a vidéki önkormányzatok szerkezetének átalakítását, a második kamara létrehozását, az új házszabályok megalkotását és főként a választójogi reform törvényesítését. Az is bizonyítható, hogy a parlamenti ülések nagy része valóban meddő politikai harcokkal, személyeskedő küzdelmekkel telt el.⁴⁸ Amikor azonban Bethlen utóbb saját politikáját igazolandó az első nemzetgyűlést keményen kritizáló értékelést fogalmazott meg,⁴⁹ bizonyos fokig egyszerűsítő és torzító helyzetértékelést adott. Az 1920–1922 közötti időszak története mindenekelőtt azt mutatja, hogy csak azok az elképzelések bizonyultak eredményeseknek – példa erre a kormányzói jogkör kiterjesztése 1920 késő nyarán –, amelyekben a reformok mögött határozott és következetes kormányzati támogatás állt. Ennek híján szépen süllyesztőbe kerültek Ferdinandy Gyula közigazgatási javaslatai, a felsőház felállításáról és különösen a választójogról szóló reformelképzelések pedig eleve túl későn kerültek a törvényhozás elé. Az első nemzetgyűlés tehát komoly hiányosságai ellenére sem tekinthető szimplán zsákutcának.

Ami az újdonsült Egységes Pártot illeti, az persze biztosan nem tudható, hogy efféle heterogén összetételű szerveződés mennyire vált volna akár középtávon is működőképesé, számos tényező azt mutatja azonban, hogy egy ilyen irányvonal nem feltétlenül tekinthető kudarcra ítéltnek. Mindenekelőtt a már említett választójog esetében, annak mértékét illetően tagadhatatlanul nagyfokú heterogenitás mutatkozott a törvényhozók körében. A teljes körű titkos voksolás fenntartása viszont kedvező alapot biztosított volna ahhoz, hogy sikerüljön szélesebb körű konszenzust kialakítani. Ezt még olyan konzervatívok is elfogadhatónak tartották, mint a Kisgazdapárt éppen a tárgyalt időszakban elhunyt egyik prominens alakja, Rubinek Gyula vagy a kormányfő lojális támogatójának számító Klebelsberg Kuno. 1922. január végén maga Bethlen is úgy látta, hogy „a kisgazda és polgári párt nagy része a titkos szavazás mellett van”.⁵⁰ Valójában tehát rövid távon inkább Bethlen élezte a feszültséget saját pártjában azzal, hogy ragaszkodott a nyílt

⁴⁸ *Püski L.*: A Horthy-korszak parlamentje i. m. 437–440.

⁴⁹ Bethlen István gróf beszédei és írásai I–II. Bp. 1933. II. 321.

⁵⁰ *Ruszoly J.*: Alkotmányjogi reformtörekvések i. m. 46.; *Püski Levente*: Választási rendszer és parlamentarizmus a Horthy-korszakban. In: A magyar jobboldali hagyomány 1900–1948. Szerk. Romsics Ignác. Bp. 2009. 90.

szavazás visszahozatalához, és szándékosan inkább arra épített, hogy a nemzetgyűlés ne tudjon döntést hozni, szabad kezét biztosítva ezzel saját elképzelései megvalósításához.⁵¹ Kétséges Bethlen érvelésének az a része is, hogy a választójog antideмократikus átalakítása elengedhetetlennek bizonyult a kormánytöbbség biztosítása oldaláról nézve. Leginkább azért, mert – adatainkra hivatkozva – a nemzetgyűlési képviselők többsége eleve az Egységes Párt mögött állt, ráadásul a KNEP-többségi szerveződés politikusaival megtámogatva. Ami pedig a következő választást illeti, a szociáldemokraták – amint arról szó esett – inkább a keresztény tábornak jelentettek nagy kihívást, így vidéken megvolt az esélye annak, hogy – elsősorban Nagyatádiék paraszti bázisára építve – többséget szerezzen a kormánypárt.

Mint látjuk, rövid távon a parlamenti választásokon való jó szereplés reménye összetartó erőt jelenthetett a párt számára.⁵² Újabb kérdésként merül fel, hogy egy esetleges választási siker ígéretére alapozva vajon meddig maradna fenntartható a különféle csoportok és irányzatok együttműködése. A gömbösista szárny egyértelműen bizonytalansági tényezőt jelentett és később valóban kenyértörésre került sor a kormányfő és közöttük. 1922-ben azonban erről még csak mint potenciális veszélyforrásról lehetett szó. Gömbösék mozgásterét a királykérdés kieleződése ugyancsak behatárolta és nem kerülhetett szóba szorosabb együttműködés a keresztény oldal radikális, antiszemita politikusaival sem, sőt utóbbiak erőteljesen marginalizálódtak.⁵³ Más a helyzet a döntően Nagyatádi körül tömörülő agrárdemokrata szárnyal. Velük a feszültséget az is tompította volna, ha nem kerül sor a választójog gyökeres átformálására. Igaz, az ő elégedetlenségüket fokozta, hogy az 1920-ban elfogadott földreformot szűk körűnek ítélték, s az a tény is, hogy Bethlen miniszterelnökként jó darabig semmit sem tett a reform tényleges megvalósítása érdekében. 1924-ben azonban, amikor Nagyatádiéknak a formálódó ellenzéki szövetséghez történő esetleges csatlakozása a kormánybuktatás veszélyét hordozta, már gyorsan és erélyesen keresztül tudta vinni a földosztás valamelyest való kiszélesítését és végrehajtásának felgyorsítását. Az pedig már csak adalék mindehhez, hogy személy szerint Nagyatádi 1922-től egészen haláláig elsődlegesen a Bethlennel való együttműködés kereteiben gondolkodott. Az események végeredményben azt

⁵¹ *Képes György*: A szociáldemokraták és a választójog kérdése a két világháború közötti korszakban. In: A közjogi provizórium (1920–1944) időszakának alkotmányos berendezkedése. Szerk. Schweitzer Gábor – Szabó István. Bp. 2016. I. 25–30.

⁵² Mi történik abban az esetben, ha ez a választási siker nem következik be, pontosabban egy olyan szituáció alakul ki, amelyben egyetlen pártnak, illetve tömörülésnek sem lesz egyértelmű többsége? Ez már végképp a feltételezések világa, de valószínűsíthetően előbb-utóbb olyan körülményekhez vezetett volna, amelyek közt Horthy vagy őt felhasználva bizonyos politikai csoportok valamiféle diktatúra révén kívánják biztosítani az állami élet stabilitását.

⁵³ Többek között Huber János, Fangler Béla, Szmrecsányi György és különösen Budaváry László nem tudták megtalálni a helyüket 1922 első felének átalakuló politikai erőviszonyai között. Hová tűntek a kurzus nagyságai. *Pesti Napló*, 1924. december. 28. 11.

mutatják, hogy az agrárdemokrata szárny kész volt társulni valamiféle evolutív földbirtok-politikához, s ez a kérdés inkább csak nagyobb időtávlatban válhatott volna komolyabb feszültségforrássá. Konfrontációra sokkal inkább a vidéki közigazgatás helyzete adhatott volna okot, tekintve, hogy az önkormányzatok demokratizálásának ügyét sokáig aligha lehetett volna halogatni.

Lehetőségek – alternatívák

A fenti fejtegetésekből kitűnik, hogy nem kívánunk a determinizmus álláspontjára helyezkedni, ezért a végkifejlet egyfelesége nem vonja magával az alternatívák vizsgálatának elutasítását. Elismerve a lehetőségek korlátozottságát, az első nemzetgyűlés végén kialakuló erőviszonyokból kiindulva 1922-ben nem zárható ki egy olyan kormánypolitika megvalósításának a lehetősége sem, amely a meglévő Kisgazdapártra, illetve az agrárdemokraták és bizonyos konzervatív csoportok együttműködésére épített volna. Bethlen azonban nem csupán egyensúlyozásra és kompromisszumkeresésre, hanem egyértelmű győzelemre is törekedett, s az Egységes Párt létrejötte mögött a kormányozhatóság szempontja mellett/helyett konzekvensen végiggondolt hatalmi érdekek, illetve az azokhoz szorosan illeszkedő kormányzati rendszer megteremtésének igényei húzódtak meg. Az akkori körülmények erre az alternatívára (is) lehetőséget kínáltak, sőt utóbbi vált realitássá, ami azt is magába foglalta, hogy Nagyatádit, illetve csoportját idővel teljesen marginális pozícióba szorítják a párton belül. Ebben nagy szerepet játszott, hogy a Nagyatádi vezette (a korábbi agrárdemokrata vonalat valamelyest az Egységes Pártban is őrizni próbáló) csoportnak – a régió más országaitól eltérően – volt egy gyenge pontja: nem volt olyan társadalmi intézményi-egyesületi háttere, amely erősíthette/stabilizálhatta volna politikai jelenlétét.⁵⁴ Végeredményben a kormányfő a számára kedvező szituáció felismerésével, valamint tudatos és következetes kihasználásával át tudta alakítani az Egységes Pártot és – főleg a választójog antidemokratikus módosítására építve – a nemzetgyűlési erőviszonyokat,⁵⁵ aminek eredményeképp az évtized közepére immár valóban a személye iránt lojális, dominánsan konzervatív pártot tudhatott maga mögött.

⁵⁴ *Bódy Zsombor*: A parasztság a tömegpolitika korszakában. Egyesületek, pártok, szövetkezetek a vidéki Ausztriában. In: *Parasztok és polgárok. Tanulmányok Tóth Zoltán 65. születésnapjára*. Szerk. Czoch Gábor – Horváth Gergely Krisztián – Pozsgai Péter. Bp. 2008. 21–22.

⁵⁵ *Romsics I.*: Bethlen István i. m. 173–174.

Függelék

Nemzetgyűlési képviselők pártállása 1922 első felében⁵⁶

Név	Megválasztáskor	1922. január vége	1922. február közepe	1922. április vége
Ambrózy-Migazzi István	KNEP	KNEP?	KNEP?	visszavonult
Andaházi-Kasnya Béla	MMP	FKFPP	FKFPP	FKFPP
Andrássy Gyula	Ptk.	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Apponyi Albert	Ptk.	Ptk.	Ptk.	Ptk.
Avarfy Elek	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Áment Ferenc	KNEP	KNEP?	KNEP?	KNEP-többségi?
Balla Aladár	OKGFP	F48-as KP	F48-as KP	F48-as KP
Bárány Imre	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Bárczy István	NDP	Ptk.	Ptk.	Ptk.
Barla Szabó József	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Bartos János	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Baumann Emil	Ptk.	Ptk.	Ptk.	Ptk.
Benárd Ágoston	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Bencze Gábor	OKGFP	KKFPP	EP	48-as KFP
Benedek János	NDP	NDP	NDP	NDP
Beniczky Ödön	KNEP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Benkő Gábor	KNP	KKFPP	EP	48-as KFP
Berki Gyula	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Bernáth Béla	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Bernolák Nándor	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Bethlen István	Ptk.	Ptk.	EP	EP
Birtha József	KNEP	KNEP	KNEP	EP
Bleyer Jakab	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Bodor György	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Bodó János	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Borbély-Maczky Emil	OKGFP	disszidens	febr. 17. főispáni kinevezés	--
Borgulya Pál	OKGFP	KKFPP	EP	48-as KFP
Bottlik József	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Bozsik Pál	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Bródy Ernő	NDP	NDP	NDP	NDP
Budaváry László	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi?
Csernus Mihály	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-kisebbségi
Cserti József	OKGFP	FKFPP	FKFPP	FKFPP
Csizmadia Sándor	MMP	Ptk.	Ptk.	Ptk.
Csontos Imre	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Csukás Endre	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Czakó János	KRSZP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi?
Czeglédy Endre	OKGFP	KKFPP	EP	EP

⁵⁶ Egyrészt adataink ellenőrizhetősége, másrészt a későbbi pontosítás lehetősége miatt személyekre lebontva is közzéljük az első nemzetgyűlés pártpolitikai tagolódását. Az esetleges bizonytalanságokat külön is jelezve (?). A rövidítésjegyzéket lásd 16. jegyz.

Név	Megválasztáskor	1922. január vége	1922. február közepe	1922. április vége
Czettler Jenő	OKGFP	disszidens	Ptk.	Ptk.
Dánér Béla	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Dinich Vidor	KNP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Dömötör Mihály	KNEP	KKFPP	EP	EP
Draxler János	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Drozdy Győző	OKGFP	FKFPP	FKFPP	FKFPP
Dvortsák Győző	Ptk.	KNEP	KNEP	KNEP-többségi?
Eberhardt Antal	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Erekly Károly	KNEP	Ptk.	EP	EP
Ernszt Sándor	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Erődy-Harrach Béla	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Fábián István	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Fangler Béla	KNEP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Fáy Gyula	OKGFP	disszidens	EP	EP
Ferdinandy Gyula	OKGFP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Fertsák Jenő	KNEP	KNEP	febr. 2. főispáni kinevezés	--
Friedrich István	KNEP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Forgács Miklós	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Frühwirt Mátyás	KRSZP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Gaál Endre	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Gaál Gaszton	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Gerencsér István	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-kisebbségi
Giesswein Sándor	KRSZGP	KRSZGP	KRSZGP	Ptk.
Gosmann Márton	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Gömbös Gyula	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Grieger Miklós	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-kisebbségi
Gunda Jenő	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Gyömörey György	KNEP	disszidens	EP	EP
Hadházy Zsigmond	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Haypál István	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Haller István	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-kisebbségi
Haller József	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-kisebbségi
Hegedüs György	OKGFP	Ptk.	Ptk.	KFP
Hegyeshalmy Lajos	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Hencz Károly	KNEP	KKFPP	EP	EP
Henzer István	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Hermann Miksa	KNEP	disszidens	EP	EP
Héjj Imre	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Hir György	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Homonnay Tivadar	KNEP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Hornýanszky Zoltán	KNEP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Horváth Mihály	F48-as KP	--	F48-as KP	F48-as KP
Huber János	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Huszár Elemér	OKGFP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Huszár Károly	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Iklódy-Szabó János	OKGFP	KKFPP	EP	EP

Név	Megválasztáskor	1922. január vége	1922. február közepe	1922. április vége
Janka Károly	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Javós Antal	OKGFP	KKFPP	EP	EP?
Jármy József	Ptk.	Ptk.	EP	EP
Karafiáth Jenő	KNEP	disszidens	EP	EP
Kardos Noé	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Katona Imre	OKGFP	FKFPP	FKFPP	F48-as KP
Kállay András	Ptk.	Ptk.	Ptk.	Ptk?
Kálmán István	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Kenéz Béla	KNEP	disszidens	EP	EP
Kerekes Mihály	OKGFP	FKFPP	-- meghalt febr. 10.	--
Kerese György	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Kiss Ferenc	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Kiss György	Ptk.	KKFPP	EP	EP
Kiss Menyhért	Ptk.	KKFPP	EP	Ptk.
Klebensberg Kuno	KNEP	disszidens	EP	EP
Kolozsi Endre	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Kolozsvári Kiss István	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Kontra Aladár	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Korányi Frigyes	OKGFP	disszidens	EP	EP
Koszó István	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Kovács Emil	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Cs Kovács István	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Kovács J István	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Kóródi Katona János	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-kisebbségi
Könyves Lajos	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Kuna P András	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Kutkafalvy Miklós	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-kisebbségi
Láng János	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Legeza Pál	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-kisebbségi?
Letenyei Pál	OKGFP	KKFPP	EP	48-as KFP
Lingauer Albin	KNEP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Lipták Pál	KNEP	KKFPP	EP	EP
Lovász János	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Lukovich Aladár	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Madarász Zsigmond	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Magyar Kázmér	OKGFP	disszidens	EP	EP
Mahunka Imre	KNEP	Ptk.	EP	EP
Mayer János	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Mándy Sámuel	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Mátéffy Viktor	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Meskó Zoltán	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Méhely Kálmán	Ptk.	Ptk.	Ptk.	Ptk.
Mikovényi Jenő	KNEP	disszidens	EP	EP
Milcsevics János	OKGFP	KKFPP	F48-as KP	F48-as KP
Milotay István	KNEP	Ptk.?	Ptk.?	Ptk.?
Moser Ernő	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Muszti István	OKGFP	KKFPP	EP	EP

Név	Megválasztáskor	1922. január vége	1922. február közepe	1922. április vége
Nagy János/egri	KNEP	disszidens	EP	EP
Nagy János	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Nagy Pál	OKGFP	KKFPP	EP	48-as KFP
Nagyatádi Szabó István	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Négyesy László	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Nitzsch Mátyás	OKGFP	Ptk.	Ptk.	Ptk.
Nyéki József	OKGFP	KKFPP	EP	48-as KFP
Oláh Dániel	KRSZP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Orbók Attila	Ptk.	KKFPP	EP	EP?
Örffy Imre	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Paczek Géza	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Pákozdi András	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Pálffy Dániel	KNEP	Ptk.	EP	EP
Pallavicini György	OKGFP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Pásztor József	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Patacsi Dénes	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Pekár Gyula	KNEP	KNEP	KNEP	EP
Perlaki György	OKGFP	KKFPP	EP	EP
K Pethes László	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Plósz István	OKGFP	KKFPP	EP	48-as KFP
Prakatur Tamás	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Prohászka Ottokár	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Pröhle Vilmos	KNEP	Ptk.	EP	EP
Putnoky Móric	OKGFP	disszidens	EP	EP
Ráday Gedeon	Ptk.	Ptk.	EP	EP
Rakovszky István	KNEP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Rassay Károly	KNEP	FKFPP	FKFPP	FKFPP
Reischl Richárd	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Renczes János	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Róbert Emil	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Rubinek István	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Rupert Rezső	OKGFP	FKFPP	FKFPP	FKFPP
Rupprecht Olivér	KNEP	disszidens	EP	EP
Sallay János	KNEP	disszidens	EP	EP
Schábel János	KNEP	KNEP	KNEP	visszavonult
Sándor Pál	NDP	Ptk.	Ptk.	Ptk.
Schandl Károly	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Schieszl Henrik	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
K Schriffert Ferenc	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Slachta Margit	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-kisebbségi
Scholtz Ödön	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Sigray Antal	KNEP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Simon János	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Simonyi-Semadam Sándor	KNEP	KKFPP	EP	EP
Sokorópátkai Szabó István	OGFKP	KKFPP	EP	EP
Somogyi István	KNEP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Sréter István	OKGFP	KKFPP	EP	EP

Név	Megválasztáskor	1922. január vége	1922. február közepe	1922. április vége
Szabó Balázs	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Szabó Gy János	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Szabó József	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-kisebbségi
Szabó József/Bihar	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Szabó Zoltán	Ptk.	KKFPP	EP	EP
Szabóky Jenő	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Szalánczy József	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Szádeczky-Kardoss Lajos	KNEP	KNEP	EP	EP
Szentimrey Ákos	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Széchenyi Viktor	OKGFP	Ptk.	EP	EP
Szilágyi Lajos	OKGFP	Ptk.	Ptk.	Ptk.
Sziráki Pál	OKGFP	KKFPP	EP	48-as KFP
Szjij Bálint	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Szmrecsányi György	KNEP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Szterényi József	Ptk.	Ptk.	Ptk.	Ptk.
Szűcs Dezső	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Tankovics János	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Tarányi Ferenc	KNEP	disszidens	EP	EP
Tasnádi Kovács József	KNP	Ptk.	EP	EP
Taszler Béla	KNEP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Teleki Pál	KNEP	Ptk.	Ptk.	Ptk.
Temesváry Imre	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Thomas Ferenc	KNEP	KNEP	KNEP	visszavonult
Tomcsányi Vilmos Pál	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Tomori Jenő	OKGFP	FKFPP	FKFPP	FKFPP
Turi Béla	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Ugron Gábor	NDP	NDP	NDP	NDP
Ujváry Géza	KNEP	KNEP!	KNEP!	EP!
Usetty István	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Vasadi Balogh György	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Vass József	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-többségi
Vázsonyi Vilmos	NDP	NDP	NDP	NDP
Vedlik Béla	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Vértess Vilmos István	OKGFP	KKFPP	EP	48-as KFP
Virter László	KNEP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Waigandt Antal	KNEP	KNEP	KNEP	KNEP-kisebbségi
Weber János	OKGFP	KKFPP	EP	EP
Weiss Konrád	KNEP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Windischgraetz Lajos	KNEP	KNFPP	KNFPP	KNFPP
Zákány Gyula	KNEP	KNFPP?	KNFPP?	KNFPP?
Zeőke Antal	OKGFP	KKFPP	EP	EP

ENDGAME AND BEGINNING

The Party Structure of the First National Assembly in the First Half of 1922

By Levente Püski

SUMMARY

Within the early Horthy Era, the first half of 1922 can be regarded as a key period. It was then that the party structure emerged which later exerted a decisive influence on the position of prime minister István Bethlen, and more generally on the gradual development of the government structure.

Consequently, the paper focusses on the nature and the extent of the realignment that took place within the party structure of the national assembly in the period thus investigated. It first examines the members of the assembly from the perspective of their belonging to the various parties and political groups. The table attached to the text makes it possible to trace changes for every single person. The resulting view of the realignment within the party structure, based on the application of quantitative methods, offers the opportunity to assess the alternatives it opened up for prime minister István Bethlen.